

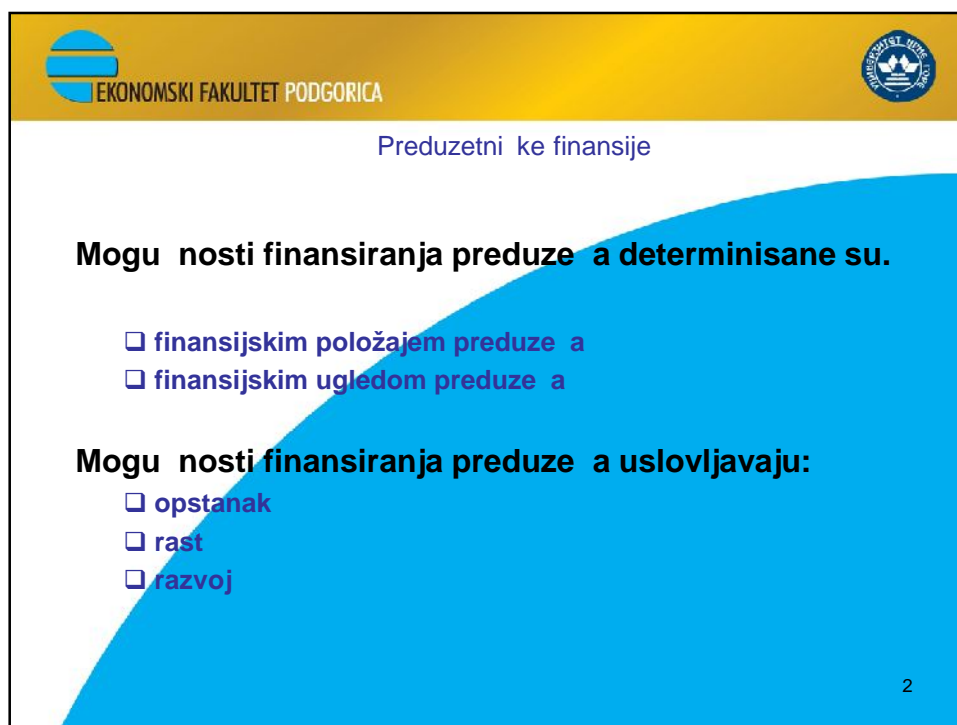
Slide 1 features a yellow header with the logo of the Faculty of Economics, Podgorica, on the left and the University of Montenegro logo on the right. The text 'EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA' is centered in the header. Below the header, the text 'STUDIJE MANADŽMENTA PODGORICA' is centered. The main content area has a white background with a large blue curved shape on the left side. The title 'ANALIZA BONITETA PREDUZE A' is written in red text across the center. The number '1' is in the bottom right corner.

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

STUDIJE MANADŽMENTA PODGORICA

ANALIZA BONITETA PREDUZE A

1

Slide 2 features a yellow header with the logo of the Faculty of Economics, Podgorica, on the left and the University of Montenegro logo on the right. The text 'EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA' is centered in the header. Below the header, the text 'Preduzetni ke finansije' is centered. The main content area has a white background with a large blue curved shape on the left side. The text 'Mogu nosti finansiranja preduze a determinisane su.' is in bold black. Below it are two bullet points: '□ finansijskim položajem preduze a' and '□ finansijskim ugledom preduze a'. The text 'Mogu nosti finansiranja preduze a uslovljavaju:' is in bold black. Below it are three bullet points: '□ opstanak', '□ rast', and '□ razvoj'. The number '2' is in the bottom right corner.

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Preduzetni ke finansije

Mogu nosti finansiranja preduze a determinisane su.

- finansijskim položajem preduze a
- finansijskim ugledom preduze a

Mogu nosti finansiranja preduze a uslovljavaju:

- opstanak
- rast
- razvoj

2

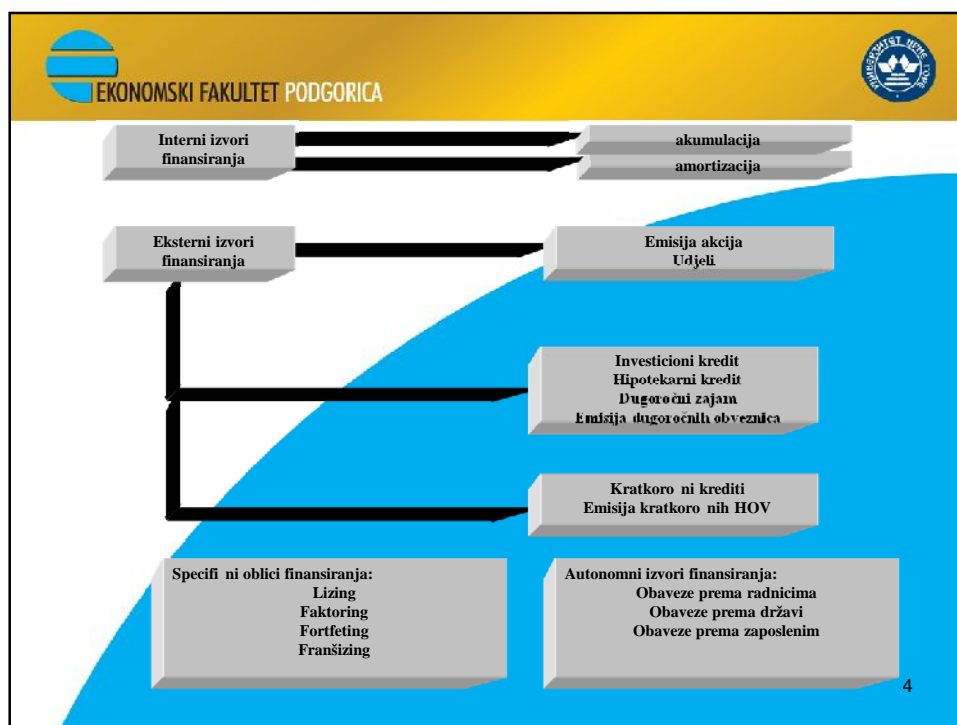
 EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Preduzetni ke finansije

Mogu nosti finansiranja preduze a:

- interni izvori finansiranja
- eksterni izvori finansiranja

3

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Analiza boniteta preduze a

Etim I ŝki b nit t p ti d l tinsk r i b nus ŝt zn i d br . U k n msk m smislu b nit t s izv di iz r i bonitas ŝt zn i: v lj n st, untr ŝnj vr dn st ili pl t ŝn sp s bn st i sigurn st p tr ŝiv nj .

Bonus - na latinskom dobar

- Bonitet u uŝem smislu
- Bonitet u ŝirem smislu

5

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Analiza boniteta preduze a

- ❑ U uŝem smislu bonitet izraŝava kreditnu sposobnost i likvidnost firme.
- ❑ U ŝirem smislu njegovu ukupnu poziciju - organizacionu, kadrovsku i materijalno - finansijsku konstituciju, poziciju na trŝiŝtu, poslovnu reputaciju, razvojne programe i poslovnu perspektivu, a otuda i kreditnu sposobnost i likvidnost.

6

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

UNIVERSITET MONTENEGRO

Analiza boniteta preduze a

Bonitet preduze a je kv lit tivni i kv ntit tivni izr z p sl vne sp s bn sti pr duz i sigurn sti nj g v g privr iv nj .

On obuhvata sv k r kt ristik pr duz . U tom kontekstu, m ž s r id bonitet preduze a pr dst vlj sint tiz v nu c nu :

- fin nsi sk st biln sti,
- likvidn sti,
- s lv ntn sti,
- d ky tn sti i strukturi k pit l ,
- im vinsk situ ci i,
- pr fit biln sti,
- riziku stv r nj fin nsi sk gr zult t ,
- r nt biln sti i rg niz v n sti.

7

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

UNIVERSITET MONTENEGRO

Analiza boniteta preduze a

Ocjena boniteta se izvodi se na osnovu rg niz ci n i vl sni k struktur pr duz a i ra unovodstvenih podataka koji su objelodanjeni u fin nsi sk m izv št u dr n g vr m nsk g p ri d .

N sn vu p r nj p d t k , b nit ts m ž c niti:

- p zitivnim (d brim)**, k prin sp zitiv n i b lji d pr sj k gr n ,
- z d v lj v u im**, k prin sp zitiv n, u sli n m pr sj ku gr n , i
- n z d v lj v u im (l šim)**, k prin s n g tiv n, st li p d ci su sl bi i d pr sj k gr n .

8

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

UNIVERSITET MONTENEGRO

Analiza boniteta preduze a

Bonitet preduze a može da obuhvati ocjenu mogu nosti realizacije i sigurnosti plasmana u preduze e, stepen naplativosti njegovih potraživanja, njegovu kreditnu sposobnost.

9

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

UNIVERSITET MONTENEGRO

Analiza boniteta preduze a

Na bonitet preduze a zna ajan uticaj imaju:

- kvalitet i realnost razvojnih programa,
- stepen iskoriš enja kapaciteta,
- nivo produktivnosti rada
- kvalitet investicionih programa
- razvijenost poslovnih funkcija i sli no

10

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

UNIVERSITET MONTENEGRO

Analiza boniteta preduzeća

Pravilo 5 C

- Karakter zajmotražioca (character)
- Kapital zajmotražioca (capital)
- Kapacitet zajmotražioca (capacity)
- Uslovi obezbjeđenja kapitala (collateral)
- Uslovi poslovanja zajmotražioca (conditions)

11

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

UNIVERSITET MONTENEGRO

Analiza boniteta preduzeća

Suština ove analize svodi se na dobijanje što preciznijih odgovora na pitanja:

- Da li zajmotražilac može na vrijeme isplaćivati dospelje obaveze?
- Da li su realna i likvidna njegova potraživanja i zalihe?
- Da li zajmotražilac ostvaruje realnu stopu prinosa?
- Do koje granice se može smanjivati profitna stopa zajmotražioca a da to ne dovede u pitanje njegovu mogućnost isplate kamata, renti, glavnice kredita i slično?
- Koliko će se smanjiti vrijednost njegove aktive u trenutku bankrotstva u odnosu na bilansiranu vrijednost u trenutku kada kreditori počinju snositi gubitak po osnovu datog kredita?
- Da li je finansijski položaj zajmotražioca dobar, prihvatljiv ili loš?

12

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

UNIVERSITET MONTENEGRO

Analiza boniteta preduze a

Analiza kreditne sposobnosti

- Kvalitetni finansijski izvještaji i podaci
- Revizija
- Eksterni podaci i izvještaji

Dun & Bradstreet

13

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

UNIVERSITET MONTENEGRO

Analiza boniteta preduze a

Utvrdjivanje boniteta preduze a uvijek predhodi donošenju neke značajne poslovne odluke samog preduze a ili njegovih komitenata.

Utvrdjivanje boniteta pretpostavlja neke normalne tržišne uslove privredivanja i normalan privredni ambijent

14

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

UNIVERSITET MONTENEGRO

Analiza boniteta preduze a

Danas su u praksi zastupljena dva pristupa za ocenu kreditnog boniteta:

- Modeli za predikciju poslovne uspješnosti
- Tradicionalni model ocjene kreditnog boniteta.

15

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

UNIVERSITET MONTENEGRO

Analiza boniteta preduze a

Modeli za predikciju poslovne uspješnosti:

- Altman – Z skor model
- Beks model
- Springejt model
- Zmijevski model
- Kralj ek model
- Tafler model
- Model IN99 i IN05 itd..

16

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

UNIVERSITET MONTENEGRO

Analiza boniteta preduze a

Z skor model je linearni model koji ima slede u formulaciju:

$$„Z” skor = 1,2X1 + 1,4X2 + 3,3X3 + 0,6X4 + 1,0X5$$

gdje je:

- X1 - neto obrtni kapital / ukupna aktiva,**
- X2 - neto dobitak / ukupna aktiva,**
- X3 - dobitak prije isplate kamata i poreza (EBIT) / ukupna aktiva,**
- X4 - tržišna vrijenost ukupnog akcijskog kapitala / knjigovodstvena vrijednost ukupnog duga,**
- X5 – prihod od prodaje / ukupna aktiva.**

17

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

UNIVERSITET MONTENEGRO

Analiza boniteta preduze a

Z model

Vrednost „Z” skora tuma i se ovako:

- ako je „Z” skor jednak ili ve i od 2,99 preduze e ima dobre kreditne performanse, njegovo poslovanje ocenjeno je kao zdravo
- ako je „Z” skor manji od 2,99, a ve i od 1,81 preduze e ima minimalne kreditne performanse, njegovo poslovanje ocenjeno je kao rizi no
- ako je „Z” skor manji od 1,81, preduze e nema kreditne performanse, njegovo poslovanje je pred bankrotstvom

18

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Analiza boniteta preduze a

Beks model:

$$\text{Beks} = 0,388 \text{ EX}_1 + 0,579 \text{ EX}_2 + 0,153 \text{ EX}_3 + 0,316 \text{ EX}_4$$

Gdje je:

- EX₁ – EBIT / ukupna aktiva
- EX₂ – Neto dobitak / (Masni ki kapital * cijena kapitala)
- EX₃ – neto obrtna sredstva / ukupna aktiva
- EX₄ - 5* (dobitak + amortizacija + depresijacija) / ukupne obaveze

19

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Analiza boniteta preduze a

Beks model:

Uspješnost se na osnovu Beks modela procjenjuje na slede i na in:

- Beks > 6 (etiri godine uzastopno) – svjetska klasa – preduze e posluje sa izvrsnim rezultatima što se može o ekivati i u naredne etiri godine, ako menadžment nastavi sa unapre enjima;
- Beks > 6 – kandidat za svetsku klasu - preduze e posluje sa izvrsnim rezultatima što se može o ekivati i u naredne tri godine, ako menadžment nastavi sa unapre enjima;
- 4,01 < Beks < 6 – izvrsno – preduze e posluje sa izvrsnim rezultatom što se može o ekivati i u naredne tri godine, ako menadžment nastavi sa unapre enjem;
- 2,01 < Beks < 4,00 – vrlo dobro – preduze e posluje dobro što se može o ekivati i u naredne dvije godine, ako menadžment nastavi sa unapre enjima;
- 1,01 < Beks < 2,00 – dobro – preduze e posluje dobro ali se poboljšanje može o ekivati samo uz preduzimanje unapre enja;
- 0,00 < Beks < 1,00 – grani no podru je izme u dobrog i lošeg – poslovna uspješnost je pozitivna, ali nije na zadovoljavaju em nivou;
- Beks < 0,00 – loše – ugroženo poslovanje preduze a, vjerovatno a da preduze e ne e postojatin iznosi 90 %

20

Analiza boniteta preduze a

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Springejt model:

$$S = 1,03 A + 3,07 B + 0,66 C + 0,4 D$$

Gdje je.

- A – neto obrtna sredstva / ukupna aktiva**
- B – dobitak prije kamate i oporezivanja / ukupna aktiva**
- C - rezultat prije poreza / ukupne obaveze**
- D – prodaja / ukupna aktiva**

Tuma enje:

Ako je $S < 0,862$ poslovanje preduze a je u narednoj poslovnoj godini ugroženo.

Ta nost prognoze iznosi 90 %

21

Analiza boniteta preduze a

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Zmijevski model:

$$X = -4,3 - 4,5X_1 + 5,7 X_2 - 0,004 X_3$$

Gdje je:

- X1 – neto rezultat / ukupna aktiva**
- X2 – ukupan dug / ukupna aktiva**
- X3 – obrtna sredstva / kratkoro ne obaveze**

Tuma enje

Ako je $X > 0,5$ preduze e ima veliku vjerovatno u ste aja naredne godine.

Ta nost predvi anja 90 % za period od 1 godine.

22

 Analiza boniteta preduzeća
EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Kraljevski model:

$$DF = 1,5 X1 + 0,08 X2 + 10 X3 + 5 X4 + 0,3 X5 + 0,1 X6$$

Gdje je:

- X1 – neto novčani tok / ukupne obaveze
- X2 – ukupna aktiva / ukupne obaveze
- X3 – EBIT / ukupna aktiva
- X4 – EBIT / ukupan prihod
- X5 – zalihe / ukupan prihod
- X6 – poslovnin prihod / ukupna aktiva

23

 Analiza boniteta preduzeća
EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Kraljevski model:

Tumačenje:

- DF > 3 – izvrsna
- 2,2 < DF < 3 – vrlo dobra
- 1,5 < DF < 2,00 – dobra
- 1,00 < DF < 1,5 – srednja
- 0,3 < DF < 1,00 – loša
- 0,00 < DF < 0,3 – početak insolventnosti
- 1,0 < DF < 0,0 – umjerena insolventnost
- Df < -1,00 – visoka vjerovatnoća stečaj

24

Analiza boniteta preduze a

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Tafler model:

$$Z = 0,53 T1 + 0,13 T2 + 0,18 T3 + 0,16 T4$$

Gdje je.

T1 – EBIT / kratkoro ne obaveze
T2 – obrtna imovina / ukupna imovina
T3 – prihod od prodaje / ukupna imovina

Tuma enje:

$Z > 0,3$ vjerovatno a ste aja je mala
 $Z < 0,2$ velika vjerovatno a ste aja

25

Analiza boniteta preduze a

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

ZETA model

U cilju poboljšanja prethodnog modela Altman je sa grupom saradnika razvio tzv. ZETA model, koji daje mnogo bolje rezultate u predvi anju.

Tako na primjer, ste aj preduze a za period od 1 godine koriš enjem ovog modela, mogu e je predvidjeti sa vjerovatno om od 96%, a za period od 5 godina sa vjerovatno om od 70%. S obzirom da je ovaj model razvilo privatno preduze e ZETA Services, koeficijenti i formulacija samog modela nikada nijesu objavljeni. Oni su poslovna tajna.

26

 Analiza boniteta preduzeća
EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Chesser-ov credit scoring model

Ovo je u suštini model za provjeru kredita. Ima za cilj da otkrije nesaglasnosti sa originalnim ugovorom o kreditu. Ovaj model se može koristiti i nakon odobravanja kredita za njegov monitoring.

Ovaj model se sastoji od 6 varijabli i ima formulaciju:
gdje je:

$$Y = -2,043 + 5,24X_1 + 0,0053X_2 - 6,6507X_3 + 4,4009X_4 - 0,0791X_5 - 0,1020X_6$$

- X1 - (gotovina + HOV) / ukupna aktiva,
- X2 - neto prodaja / (gotovina + HOV),
- X3 - EBIT / ukupna aktiva,
- X4 - ukupan dug / ukupna aktiva,
- X5 - fiksna aktiva / neto vrijednost,
- X6 - obrtni kapital / neto prodaja.

27

 Analiza boniteta preduzeća
EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Chesser-ov credit scoring model

Vrijednost Y služi za izražavanje vjerovatnoće nesaglasnosti P:

$$P = \frac{1}{1 + e^{-y}} \quad , \text{gdje je } e=2,72;$$

Ako je $P > 0,50$ postoji nesaglasnost sa ugovorom o kreditu.
Ako je $P < 0,50$ postoji inicijalna saglasnost.

28

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

UNIVERSITET MONTENEGRO

Analiza boniteta preduze a

- uporedna analiza bilansne strukture
- metod trenda
- metod koeficienata (“racio”metod)

29

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

UNIVERSITET MONTENEGRO

Analiza boniteta preduze a

- pokazatelji likvidnosti
- pokazatelji aktivnosti
- pokazatelji finansijske strukture
- pokazatelji profitabilnosti
- pokazatelji tržišne vrijednosti

30

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Dat je komparativni bilans stanj preduze a „A “ (u 000 dinara)

Naziv pozicije	2001. god.	2002. god
- gotovina	500	550
- plasmani u KHOV	800	900
- kupci	1500	1700
- zalihe	1300	1500
Ukupna obrtna sredstva	4100	4650
- fiksna sredstva (nabavna vrijednost)	7900	8550
- ispravka vrijednosti fiksnih sredstava	2000	2200
Fiksna sredstva (sadašnja vrijednost)	5900	6350
AKTIVA	10000	11000

31

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Dat je komparativni bilans stanj preduze a „A “ (u 000 €)

- dobavlja i	1100	1200
- ukalkulisane obaveze	900	1000
Ukupne kratkoro ne obaveze	2000	2200
Dugoro ni dugovi (obveznice 4 %)	2500	2900
Ukupne obaveze	4500	5100
Obi ne akcije (40.000 akcija*100 dinara)	4000	4000
Kapitalni dobitak	500	500
Akumulirani dobitak	1000	1400
Sopstveni kapital	5500	5900
PASIVA	10000	11000

32

II Bilans uspjeha preduze a "A"	
Neto prihod od realizacije	11 000 000
Cijena koštanja realizovanih proizvoda	7 500 000
Bruto dobitak	3 500 000
Troškovi perioda	2 000 000
Troškovi prodaje	600 000
Troškovi uprave i administracije	1 200 000
Troškovi amortizacije	200 000
Poslovni dobitak	1 500 000
Kamate na dugove	116 000
Dobitak prije oporezivanja	1 384 000
Porez na dobitak	504 000
Neto dobitak	880 000
Dividenda na obi ne akcije	480 000
Akumulacija	400 000

33

Analiza boniteta preduze a	
Ukupne nabavke na kredit od dobavlja a iznosile su u 2002 godini 5 500 000 €	
1.	Izra unati i objasniti pokazatelje likvidnosti.
2.	Izra unati i objasniti pokazatelje aktivnosti.
3.	Izra unati i objasniti pokazatelje finansijske strukture.
4.	Izra unati i objasniti pokazatelje rentabilnosti.
5.	Pretpostavljaju i da se od ukupnih troškova na varijabilne troškove odnosi 70 %, a na fiksne troškove 30 % izra unati prelomnu ta ku rentabilnosti, nacrtati i objasniti grafik rentabilnosti.
6.	Izra unati i objasniti faktore: poslovnog, finansijskog i složenog leveridža.
7.	Pretpostavljaju i da 80 % fiksnih troškova zahtijeva izdavanje gotovine izra unati i grafi ki prikazati prelomnu ta ku primanja i izdavanja gotovine.

34